

บทบาททางสังคมของตัวละครคนใช้ในละครโทรทัศน์

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ ซึ่งใน "การวิเคราะห์
บทบาททางสังคมของตัวละครคนใช้ในละครโทรทัศน์" สามารถแบ่งการพิจารณา
ออกเป็น 3 มิติดังนี้

1) มิติด้านตัวละคร (Character)

ส่วนใหญ่แล้ว ละครโทรทัศน์เป็นโลกที่มีการ "จำลอง" เอาชีวิต
ประจำวันมาใส่ไว้ โดยให้มีลักษณะเหมือนจริงมากที่สุด แต่ในขณะเดียวกัน
ตัวละครต่างๆก็มี "ชีวิต" ตามที่บทประพันธ์ ซึ่งเป็นที่มาของเนื้อหาละครโทรทัศน์
ได้กำหนดไว้ นักเขียนนวนิยาย จึงเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนในกระบวนการสร้างภาพ
เหมารวม (stereotype) ของตัวละครต่างๆ เมื่อบทประพันธ์ถูกนำมาดัดแปลง
เป็นละครโทรทัศน์ ตัวละครต่างๆในนวนิยายเหล่านี้ ถูกสวมบทบาทโดยนักแสดง
ให้โลดแล่นอยู่บนจอโทรทัศน์ในฐานะเป็นตัวแทนของบุคคลต่างๆที่มีอยู่ในสังคมจริง
(representation) ลักษณะการสร้างภาพตัวละครในละครโทรทัศน์
(portrayed) จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ผลิตรายการคาดว่าคนกลุ่มนั้นควร
จะมีลักษณะอย่างไรในละครโทรทัศน์

ในการศึกษา "บทบาททางสังคมของตัวละครคนรับใช้" ได้พิจารณาถึง

การนำเสนอภาพลักษณ์ของตัวละครคนใช้ที่ปรากฏในละครโทรทัศน์เช่นกัน โดยได้ทำการวิเคราะห์ถึงการนำเสนอตัวละครคนรับใช้ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1.1) อายุและเพศ

ในละครโทรทัศน์ทั้ง 9 เรื่องนั้น จากการศึกษาดูตัวละครคนใช้โดยอาศัยจากการทำงานและปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครคนใช้กับตัวละครอื่นๆ ในเรื่อง เป็นเกณฑ์กำหนด พบว่า ในละครโทรทัศน์ที่นำมาวิเคราะห์ มีตัวละครคนรับใช้ทั้งหมด 56 ตัว เป็นตัวคนรับใช้หญิง 41 ตัว และเป็นตัวคนรับใช้ชาย 15 ตัว (รายละเอียดเกี่ยวกับตัวละครคนใช้ในละครแต่ละเรื่องได้แสดงไว้ในภาคผนวก)

ส่วนในเรื่องอายุนั้น พบว่า ตัวละครคนใช้หญิงจะอยู่ในช่วงอายุ 18-30 ปี ส่วนคนรับใช้ชายจะอยู่ในช่วงอายุ 18-30 ปี ตัวละครคนรับใช้ส่วนมากจึงเป็นภาพของคนหนุ่มสาวในวัยทำงาน

จากจำนวนคนรับใช้หญิงในละครจะมากกว่าคนรับใช้ชายได้ ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า อาชีพคนรับใช้ที่นำเสนอในละครนั้นเป็นงานของเพศหญิงมากกว่าเพศชาย พร้อมกันนั้น ละครยังให้รายละเอียดที่ค่อนข้างตรงกับความเป็นจริงที่รับรู้อยู่ทั่วไปมากกว่าจะสร้างรู้สึกขัดแย้งให้กับผู้ชม โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวละครที่เป็นตัวละครย่อยที่ไม่มีผลต่อโครงเรื่อง (Turow, 1978) การนำเสนอตัวละครคนรับใช้หญิงที่ทำหน้าที่ต่างๆในบ้าน และมีจำนวนมากกว่าคนรับใช้ชาย จึงเป็นไปตามสภาพที่พบเห็นได้ทั่วไปในสังคม

ตารางที่ 1

ตารางแสดงความสัมพันธ์การแบ่งงานในหน้าที่คนรับใช้กับเพศ

ลักษณะหน้าที่	หญิง	ชาย
แม่บ้าน	5	-
พี่เลี้ยง	5	1
เด็กทำงานบ้าน	19	3
คนรับใช้ส่วนตัว	6	3
แม่ครัว	5	-
คนขับรถ	-	7
คนสวน	-	1
n=	41	15

ในขณะเดียวกัน การแบ่งงานในหน้าที่คนรับใช้ยังสัมพันธ์กับเพศด้วย ดังที่แสดงให้เห็นในตารางที่ 1 งานของคนรับใช้หญิงจะเป็นงานบ้านและงานบริการเป็นหลักได้แก่แม่บ้าน พี่เลี้ยง เด็กทำงานบ้าน แม่ครัว และคนรับใช้ส่วนตัว งานเหล่านี้เป็นงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะพิเศษที่ต้องมีการฝึกฝน สำหรับคนรับใช้ชาย จะทำงานที่ต้องใช้ทักษะบ้างนอกเหนือไปจากงานที่ใช้แรงงานอย่างหน้าที่คนสวน คนขับรถจึงเป็นหน้าที่ของคนรับใช้ชายที่พบมากที่สุดในการทบทวน นอกจากนี้ การที่คนรับใช้ชายทำหน้าที่คนรับใช้ส่วนตัว และลูกจ้างทำงานบ้านนั้น มักพบว่า

ตัวละครเหล่านั้นมีเจ้านายเป็นผู้ชาย เช่น ละครเรื่องคนบาป ในบ้านกิมตัวเอกของเรื่อง มีคนรับใช้ชายทำหน้าที่คอยดูแลความเป็นอยู่ส่วนตัวและดูแลบ้าน 2 คน หรือ ในเรื่องสองฝั่งคลอง เจ้าคุณยุติธรรมมีพร้อมลูกของทนายหน้าหอคนเก่าเป็นคนรับใช้ส่วนตัว เป็นต้น

จากข้อมูลเบื้องต้นในเรื่องการแบ่งเพศกับอาชีพคนรับใช้นั้น สะท้อนให้เห็นถึงความคิดที่ว่า "งานบ้าน" เป็นงานของเพศหญิง นับเป็นเวลานานมาแล้วที่งานบ้านถูกถือว่าเป็นงานเฉพาะของผู้หญิง สังคมในยุคล่าสัตว์ป็นผู้กำหนดให้เพศชายซึ่งมีความแข็งแรง เป็นผู้ที่ทำหน้าที่หาเลี้ยง (Provider) ในขณะที่ผู้หญิงมีหน้าที่รับผิดชอบงานบ้านและการเลี้ยงดูบุตร ความคิดนี้ยังถูกถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบัน เห็นได้จากการที่ผู้หญิงยังเป็นผู้ออกไปทำงานนอกบ้านและเป็นผู้รับผิดชอบงานบ้านอยู่เช่นเดิม ผู้ชายได้เข้ามามีส่วนช่วยรับผิดชอบงานบ้านน้อยกว่าภรรยา (เดือนเพ็ญวอนเพียร, 2531) ความคิดเกี่ยวกับ "งานบ้าน" เป็นงานของผู้หญิงนี้ ถูกตอกย้ำอยู่เสมอในละครโทรทัศน์ ดังจะเห็นได้ว่าผู้หญิงจะเป็นคนรับใช้มากกว่าผู้ชายในละครโทรทัศน์ทุกเรื่อง

นอกจากนี้ การนำเสนออาชีพคนรับใช้ ที่มักเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ยังสอดคล้องกับแนวคิดการแบ่งงานกันทำโดยอาศัยความแตกต่างระหว่างผู้หญิงและผู้ชายเป็นตัวกำหนดที่ปรากฏอยู่ในสื่อมวลชน ในโลกของภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ หรือแม้แต่ในนวนิยาย งานอาชีพของผู้ชายมักเป็นอาชีพระดับสูงหรือมีเกียรติ เช่น แพทย์ ทนาย ข้าราชการระดับกลางขึ้นไป เป็นต้น ในทางตรงข้าม งานอาชีพของตัวละครหญิงที่ปรากฏนั้น กลับมีอยู่อย่างจำกัดและเป็นอาชีพที่อยู่ในระดับต่ำที่ต้องรับคำสั่ง หรือขึ้นอยู่กับอาชีพอื่น อาชีพที่พบส่วนมากเป็นอาชีพบริการ เช่น แม่บ้าน แม่ค้ารายย่อย

เลขานุการ พยาบาล เป็นต้น โดยส่วนใหญ่เน้น ความสำคัญของตัวละครหญิงอยู่ที่สถานภาพสมรสมากกว่าวิชาชีพ (กาญจนา แก้วเทพ, 2535)

1.2) ภูมิหลังทางสังคมของตัวละครคนรับใช้ (social background)

ภูมิหลังของตัวละครคนรับใช้จะสัมพันธ์กับประเภทของตัวละคร โดยทั่วไปแล้ว ตัวละครในละครโทรทัศน์สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

- 1) ตัวละครเอก ซึ่งเป็นตัวสำคัญของเรื่องหรือเป็นตัวดำเนินเรื่อง
- 2) ตัวละครสมทบ (supporting character) เป็นตัวละครที่อยู่รายล้อมตัวเอก เช่น เพื่อนพระเอก-นางเอก พี่เลี้ยง แม่บ้าน เป็นต้น ตัวละครเหล่านี้จะมีส่วนในการแสดงให้เห็นถึงบุคลิกและนิสัยของตัวเอกชัดเจนขึ้น หรือเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือตัวเอก โดยอาจนำเสนอในรูปของโครงเรื่องย่อย
- 3) ตัวประกอบ เป็นตัวละครที่ไม่มีความสำคัญต่อเนื้อเรื่อง อาจมีบทพูดเพียงเล็กน้อย แต่ถูกใส่ไว้เพื่อความสมจริงของเรื่อง หรือสร้างบรรยากาศให้สมจริง เช่น สังคมในยุคศักดินาอย่างสองฝั่งคลอง ในบ้านขุนนาง ย่อมมีคนทำงานรับใช้ภายในบ้านเป็นจำนวนมาก เป็นต้น

ตัวละครคนรับใช้ในละคร 9 เรื่องที่นำมาวิเคราะห์ ซึ่งได้แสดงรายละเอียดไว้ในตารางที่ 2 พบว่า ตัวละครคนรับใช้เป็นตัวละครสมทบและตัว

ตารางที่ 2

ตารางแสดงประเภทของตัวละครคนรับใช้

ชื่อตัวละคร	ประเภทของตัวละครคนรับใช้		
	ตัวละครเอก	ตัวละครสมทบ	ตัวประกอบ
เรื่องหมาด่า			
แม่อาบ		๐๐	
สาวลี			๐๐
หยอง			๐๐
สีดำ			๐๐
เรื่องลอดลายมังกร			
ส้มแป้น		๐๐	
เซ่ง			๐๐
ล่าเจียก			๐๐
เรื่องบัวง			
บัวแปง		๐๐	
บัวผึ้ง		๐๐	
ฟองจันทร์		๐๐	
แม่ครัว			๐๐
แม่ผาด			๐๐
นางแสงและตาหล้า			๐๐
เรื่องคนบาป			
สร้อยคำ		๐๐	

ชื่อตัวละคร	ประเภทของตัวละครคนใช้		
	ตัวละครเอก	ตัวละครสมทบ	ตัวประกอบ
เรื่องคนบาป			
นายแสง			๐๐
อำไพ		๐๐	
บัว			๐๐
แม่ครัว			๐๐
โก๋			๐๐
เด็กรับใช้ชาย			
เรื่องเจ้าสาวแสนกล			
น้อย		๐๐	
นายพ่อน			๐๐
ลุงสน			๐๐
ป้าเพียร			๐๐
จ่าปี			๐๐
ประเดิม			๐๐
ยายสุข			๐๐
เรื่องในฝัน			
มรุต		๐๐	
นิตา			๐๐

ชื่อตัวละคร	ประเภทของตัวละครคนใช้		
	ตัวละครเอก	ตัวละครสมทบ	ตัวประกอบ
เรื่องในฝัน			
พระนมชัญญา		๐๐	
วิทยา			๐๐
ครูวาดเขียน		๐๐	
เชษฐ			๐๐
เรื่องสองฝั่งคลอง			
นายเจิม		๐๐	
นางเสม		๐๐	
นางฟอง			๐๐
จำปี			๐๐
นายพร้อม			๐๐
ม่วง			๐๐
เรื่องหนึ่งในทรวง			
สมบูรณ์		๐๐	
แม่โธ			๐๐
นายสน			๐๐
แจ้ว			๐๐
แม่พิมพ์		๐๐	

ชื่อตัวละคร	ประเภทของตัวละครคนใช้		
	ตัวละครเอก	ตัวละครสมทบ	ตัวประกอบ
เรื่องพรพรหมอลเวง			
แม่		๐๐	
สายแก้ว		๐๐	
นางสาย			๐๐
นายแก้ว			๐๐
ใหม่			๐๐
เด็กรับใช้ในบ้าน			๐๐

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประกอบ ตัวละครเหล่านี้จึงขาดการเสนอกุมิหลังของตัวละคร (background) เป็นตัวละครที่ถูกนำเสนอไว้ลอยๆ ขาดที่มาที่ไปของตัวละคร... ทั้งนี้เป็นเพราะบทคนรับใช้ เป็นเพียงองค์ประกอบย่อยของเรื่อง ที่ถูกใส่เข้ามาเพื่อเพิ่มสีสันให้กับละครเท่านั้น อีกทั้งไม่มีความสำคัญต่อโครงเรื่อง จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องแจกแจงรายละเอียด คุณวันรัตน์ นาคสุริยะ (สัมภาษณ์ 2 เมษายน 2537) ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ไว้ว่า

คนใช้ เขามักไม่ค่อยสร้างให้เป็นลักษณะคาแรกเตอร์กลม (round character) จะเป็น type character คือ แบบๆ ไม่มีที่มาที่ไป เพราะมันไม่มีผลอะไรต่อเรื่อง คนดูก็ไม่อยากรู้ว่ามาจากไหน หรือรู้ไปก็เท่านั้น ... เป็นตัวละครที่บุคลิกและบทบาทไม่พัฒนา อาจมีบ้างที่ตอนแรกเกลียดคุณผู้หญิง ตอนหลังก็มาชอบเพราะรู้ว่าเขาเป็นนางเอก มาทำดีกับตน แต่เป็นไปอย่างปุบปับไม่ค่อยเป็นค่อยไป

แต่อย่างไรก็ดี ถ้าตัวละครคนรับใช้นั้น มีความสำคัญต่อโครงเรื่อง ก็อาจมีการให้กุมิหลังตัวละคร เช่นเดียวกับตัวเอกของเรื่อง จากละครที่นำมาศึกษามีเพียง 1 เรื่องเท่านั้นที่กล่าวถึงกุมิหลังของคนรับใช้ คือ ในเรื่อง เจ้าสาวแสนกล ในละครได้ปูพื้นเรื่องว่า น้อย ซึ่งเป็นคนรับใช้คนสนิทของนางเอกนางน้อย ได้ถูกนำมาเลี้ยงไว้เป็นเพื่อนภายในบ้านตั้งแต่เด็ก ทำให้มีความสนิทสนมกับนางเอกมาก และเป็นสาเหตุที่ทำให้นางน้อยเห็นด้วยกับความคิดที่จะสับเปลี่ยนตัวกันของน้อย เพื่อให้ตัวเองมีโอกาสศึกษานิสัยของพระเอก โครงเรื่องของเจ้าสาวแสนกล จึงเริ่มต้นจากจุดนี้ กุมิหลังของน้อยได้ถูกนำเสนอในตอนแรกของละคร ซึ่งเริ่มต้นแนะนำตัวละครต่างๆ ในเรื่อง

ฉาก-บ้านทรงไทย นายบัญชาเจ้าของบ้านนั่งอ่านหนังสือพิมพ์อยู่ ยายสุขคนครัว
เดินเข้าเข้ามาหา

บัญชา : อ้าวยายสุขเธอ มีอะไรก็พูดมาเถอะ ถ้าฉันช่วยได้ ก็จะช่วย

ยายสุข : ฉันจะเอาหลานมาเลี้ยงอยู่นี่

บัญชา : จะเอาหลานมาอยู่นี่ ก็คงจะได้ จะได้เป็นเพื่อนยายอ้อย
ว่าแต่หลานยายอายุเท่าไร

น้อย : 10 ขวบค่ะ จะไม่ค่อยไม่ซน จะรักภักดี ตลอดไปค่ะ

บัญชา : เอ้า เด็กคนนี้โทษณาตัวเองมาเชียว

(เจ้าสาวแสนกล เทปโทรทัศน์)*

นอกจากนี้ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งระดับการศึกษาของ
ตัวละครคนรับใช้นั้นมีการบอกไว้น้อยมาก ซึ่งก็เป็นผลมาจากการที่ตัวละครเหล่านี้
เป็นตัวละครสมทบที่ไม่สำคัญต่อเนื้อเรื่อง ภาพคนรับใช้ ที่นำเสนอในละครมัก
เป็นผู้ที่เข้ามาพึ่งพาอำนาจทางเศรษฐกิจของเจ้านาย เช่น ครอบครัวยายสาวแก้ว
ในพรหมมอลเวง ไม่ว่าจะพ่อหรือแม่ รวมทั้งตัวยายสาวแก้วเองล้วนทำงานและอาศัยอยู่ใน
บ้านโศกวันต์ของพระเอก ในเรื่องหมาดำ แม่อาบเป็นแม่บ้านเก่าแก่ที่ทำงานให้กับ
ตระกูลสวัสดิราชมานานและยกคติให้เป็นลูกบุญธรรมเจ้านายตน ในเรื่องบ่วง ทั้ง
บัวแปงและแม่ ล้วนเป็นบ่าวที่เจ้าม่อนแก้วเลี้ยงไว้ เมื่อเจ้าม่อนแก้วจับได้ว่าบัวแปง
ทำเสน่ห์ลูกเขยตนจนเสียชีวิต เจ้าม่อนแก้วจึงมีสิทธิลงโทษบัวแปงถึงตาย แม่แสง
กับตาหล้าก็เช่นกัน เป็นคนที่เข้ามาขออาศัยอยู่ในบ้านเจ้าม่อนแก้วและทำงานรับใช้

* ตัวอย่างบทละครโทรทัศน์ที่ลงในวิทยานิพนธ์นี้ เป็นการถอดความจาก
เทปโทรทัศน์ที่นำมาศึกษา

ดูแลบ้านด้วย เป็นต้น อาจกล่าวได้อีกนัยว่า คนรับใช้จึงเป็นองค์ประกอบที่เข้ามาช่วยเสริมฐานะทางสังคมของตัวละครเอกว่า เป็นชนชั้นสูงให้เห็นได้เด่นชัดขึ้น

1.3) ระดับการศึกษา

ในละครโทรทัศน์ที่นำมาทำการศึกษาทั้ง 9 เรื่องนั้น ได้มีการกล่าวถึงภูมิหลังทางด้านการศึกษาของตัวละครคนรับใช้ไว้โดยตรง สำหรับบทคนรับใช้นั้น ในละครที่นำมาศึกษาทั้ง 9 เรื่อง มีการกล่าวถึงระดับการศึกษาของคนรับใช้เพียงเรื่องเดียว คือ เรื่องพรพรหมอลเวง ในนวนิยายเรื่องนี้ไม่ได้กล่าวถึงว่า สายแก้วพี่เลี้ยงของน้องเมย์ เรียนจบระดับไหน แต่ในละครโทรทัศน์ มีฉากการนำเสนอที่ชี้ให้เห็นว่า สายแก้วเป็นคนที่ไม่มีความรู้ อ่านหนังสือไม่ออก

ฉาก-ริมสระน้ำในบ้านโศกวันต์ สายแก้วกำลังยืนมองไปทางบ้านของน้องเมย์
คุณหญิงปรงทองเดินเข้ามา

คุณหญิงปรงทอง : สายแก้ว กำลังทำอะไรอยู่ล่ะ

สายแก้ว : (หันมาทำหน้าตกใจ) หนูกำลังรอคุณเมย์อยู่ค่ะ

คุณหญิงปรงทอง : ยายเมย์ออกไปกับพ่อปฐวี เธอไม่ต้องไปรอเขาหรอก

เอานี้ มาอ่านหนังสือให้ฉันฟังหน่อย (ยื่นหนังสือให้สายแก้ว)

สายแก้ว : (รับหนังสือมาพลิก แล้วทำหน้าลำบากใจ) คุณหญิงคะ คือ...
หนูอ่านไม่ออก

(พรพรหมอลเวง เทปโทรทัศน์)

จากฉากนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าผู้ผลิตละครมองว่าคนรับใช้นั้น มีระดับการศึกษา

ไม่ตึก ไม่มีความรู้พอที่จะอ่านออกเขียนได้ ไม่ต่างไปจากในอดีต ซึ่งในแง่หนึ่งแล้ว ชาติกับสภาพความเป็นจริงในสังคม ปัจจุบัน คนรับใช้ ซึ่งเป็นมาจากคนต่างจังหวัด ก็มีระดับการศึกษาอย่างน้อยที่สุดระดับ ป. 4 ทำให้พออ่านออกเขียนได้ (ไทยรัฐ 25 เมษายน 2536)

1.4) บุคลิกลักษณะของตัวละครคนใช้

1.4.1) การกำหนดบุคลิกภาพภายนอก

ลักษณะบุคลิกภาพภายนอกของตัวละครคนใช้ในละครโทรทัศน์นั้น ถูกกำหนดจาก 2 ปัจจัย คือ

ก) บทประพันธ์เดิม ตัวละครคนรับใช้ที่มีบทบาทในเรื่องมักถูกกล่าวถึงอายุและลักษณะไว้อย่างหยาบๆ เช่น ในนวนิยายเรื่อง พรหมอลเวงได้บรรยายถึงสายแก้ว ซึ่งเป็นพี่เลี้ยงของเมรินตัวเอกของเรื่องไว้ว่า "สาวรุ่นๆ แก้มใส สาวน้อยคนนั้นหน้าตามีเค้าทั้งลูกแก้วและหญิงที่เดินเคียงข้าง" (กิ่งฉัตร, 2535) หรือ ในนวนิยายเรื่อง หม่อมข้าวจ้าวเจ้าสาวข้าวเหนียวได้บรรยายถึง น้อย-คนรับใช้คนสนิทของนางเอกไว้ว่า "เด็กสาวอายุไม่เกินสี่สิบปี รูปร่างสันทัดไม่สูงไม่ต่ำ..." (ประดิษฐา, ม.ป.พ.) เป็นต้น ผู้ผลิตก็จะกำหนดตัวผู้แสดงให้มีอายุ และลักษณะใกล้เคียงบทประพันธ์ที่สุด และพิจารณาความเหมาะสมของผู้แสดงประกอบด้วย โดยมากบทคนรับใช้ที่เด่น อย่างคนใช้เป็นตลก ซึ่งเป็นแบบที่คนดูชอบ ผู้แสดงมักเป็นนักแสดงที่มีบุคลิกลักษณะพิเศษของตนเอง อาทิเช่น ปวันรัตน์ นาคสุริยะ (สมสุข วัลย์จาฤก, สัมภาษณ์ 14 มีนาคม 2537)

ข) ผู้จัดการเป็นผู้กำหนด ในส่วนคนรับใช้ที่บทประพันธ์ กล่าวไว้รวมๆ หรือเพิ่มเข้ามานอกเหนือจากที่บทประพันธ์กำหนดไว้ เพื่อเป็นตัวสร้างบรรยากาศ ซึ่งโดยมากเข้ามาเป็นตัวประกอบที่ไม่มีผลต่อโครงเรื่อง เช่น เป็นคนรับใช้ที่ยกน้ำเข้ามาให้แขก คนรับใช้ที่เข้ามาเปิดประตูรั้วให้ ฯลฯ ผู้ผลิตละครจะทำการคัดเลือกผู้แสดงให้เหมาะกับที่ผู้เขียนบทได้เพิ่มเติมไว้ โดยคำนึงถึงบทคนรับใช้ที่เพิ่มเข้ามานั้น ต้องการผู้แสดงที่บุคลิกอย่างไร นักแสดงที่รับบทคนรับใช้มักเป็นคนในวัยหนุ่มสาวที่หาได้ง่ายจากสำนักงานจัดหานักแสดงต่างๆ

หลักการคัดเลือกตัวละครโดยทั่วไปนั้น จะคำนึงว่า ผู้แสดงนั้นมีความเหมาะสมกับบทบาทนั้นหรือไม่ ในการคัดเลือกบทคนรับใช้ก็เช่นกัน คุณกนกวรรณ คำนอุดม ได้อธิบายไว้ว่า

ผู้แสดงที่ดีจะแสดงได้หลายบทบาท นักแสดงจริงๆ เราจะรู้ว่าเล่นได้หลายบทบาท ฉะนั้นไม่ว่าเราเลือกอะไร เมื่อเราเลือกเรื่องต้องให้ตรง character ของเขาด้วย และในทำนองเดียวกัน เราก็ต้องรู้ว่าผู้แสดงคนนี้ แสดงอะไรได้บ้าง... บทคนใช้ประเภทไหนต้องรู้ คนใช้ชนิดตลกหรือว่าอย่างไร ต้องทราบ เราก็จะเลือกผู้แสดงให้ตรง

(สัมภาษณ์ 24 เมษายน 2536)

ผลจากการคัดเลือกตัวแสดงจากมุมมองของผู้กำกับ ทำให้เกิดภาพลักษณ์ตัวละครที่น่าเสนอในลักษณะเหมารวม และภาพลักษณ์นี้ติดไปกับตัวผู้แสดงด้วย เพราะผู้แสดงมักถูกคัดเลือกให้รับบทเดียวกันบ่อยๆ การที่ ปวันรัตน์ นาคสุริยะ มักรับบทคนรับใช้เสมอๆ ก็เป็นเพราะเหตุนี้

ลักษณะบุคลิกภายนอกของตัวละครคนใช้ อันเป็นผลมาจากการคัดเลือก
ตัวแสดงโดยผู้ผลิตละคร จะชัดเจนขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับเจ้านาย ซึ่งมักเป็น
พระเอกนางเอกของเรื่อง อารีย์ นักดนตรี (สัมภาษณ์ 27 เมษายน 2536)
ได้ให้ความเห็นถึงการคัดเลือกตัวละครพระเอก-นางเอก ไว้ว่า

พระเอกนางเอกทุกยุคทุกสมัย มันเป็นหลักตายตัวเลยว่า พระเอกต้องหล่อ
บุคลิกดี เสียงดี ทำทางการพูดจาดี นางเอกก็เหมือนกัน ต้องสวย ต้อง
สง่าหรือนุ่มนวล พระเอกนางเอกนี้เป็นภาพพจน์ที่งดงามประทับใจคนดู
พระเอก-นางเอก ต้องสวยและต้องเป็นคนดีทั้งสองฝ่าย อันนี้เป็นของ
ตายตัวเลย

สำหรับตัวละครคนรับใช้ที่ปรากฏอยู่ในละคร จะมีลักษณะที่ตรงข้ามกัน
กล่าวคือ คนรับใช้มักจะหน้าตาธรรมดาหรือมักจะไม่สวย มีบุคลิกลักษณะไม่สง่า
ด้วยลักษณะภายนอกที่ดูเรียบร้อยธรรมดาอันนี้ ทำให้ใครๆก็สามารถรับบทคนรับใช้ได้
โดยเฉพาะคนรับใช้ที่เป็นตัวสร้างบรรยากาศ และด้วยลักษณะภายนอกนี้เองทำให้
เมื่อนักแสดงคนนั้นรับบทคนรับใช้บ่อยๆ คนดูติดภาพลักษณ์นั้น เช่น ปวันรัตน์ นาคสุริยะ
ซึ่งเริ่มการแสดงละครและถ่ายโฆษณาด้วยการรับบทคนรับใช้บ่อยๆ ทำให้คนดูติด
ภาพลักษณ์นี้ เมื่อไปรับบทอื่นๆคนดูมักจำไม่ได้ (ปวันรัตน์ นาคสุริยะ, เทปโทรทัศน์)

ลักษณะบุคลิกภายนอกภายนอกจะเห็นเด่นชัดขึ้นจากลักษณะการแต่งกาย
คนรับใช้มักถูกนำเสนอในรูปแบบที่แต่งกายชอมช่อและไม่มีรสนิยม เช่น แต่งตัวด้วยผ้าถุง
กับเสื้อยืด หรือกางเกงขาสั้นกับเสื้อยืด เป็นต้น ภาพคนรับใช้จึงภาพตรงข้ามกับ
เจ้านาย ซึ่งมักแต่งกายสวยงามหรูหรา มีรสนิยม หน้าตาและทรงผมได้รับการตกแต่ง

อย่างดี นอกจากนี้ คนรับใช้มักมีบุคลิกคล่องตัวและเป็นคนพูดเก่ง

จากลักษณะภายนอกของตัวละครคนรับใช้ นี้ ได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ผลิตละครโทรทัศน์ เป็นผู้ที่มีส่วนในการสร้างภาพลักษณ์ให้กับตัวละครคนรับใช้ ลักษณะเช่นนี้ สอดคล้องกับที่ Turow (1978) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการตัดตัวแสดงสนับสนุน เขาพบว่า นักประพันธ์ ผู้ผลิตรายการ ผู้กำกับ ได้มีส่วนสนับสนุนภาพเหมารวมของคนกลุ่มต่างๆ โดยไม่รู้ตัว พวกเขามีอิทธิพลในการสร้างรูปแบบ ท่าทาง ของคนบางกลุ่มที่ถูกสร้างภาพขึ้นมา หลักการที่พวกเขานำมาใช้ก็คือ ความน่าเชื่อถือ (credibility) โดยผู้ตัดตัวนักแสดง คาดว่าคนทั่วไปคิดอย่างไรกับบางอาชีพ และคนในอาชีพนั้นควรมีลักษณะอย่างไร และ ผู้ผลิตรายการเองก็ได้ให้ข้อสังเกตว่า หากตัวละครย่อนั้น ไม่ก่อให้เกิดกิจกรรมในเรื่อง ก็ไม่ควรที่จะสร้างจุดเด่นขึ้นมา ในลักษณะนี้ตัวละครที่มีลักษณะเหมารวม (stereotype) เป็นสิ่งที่ผู้ผลิตรายการต้องการ

1.4.2) ลักษณะนิสัย

การสร้างลักษณะนิสัยตัวละครคนใช้นั้น ผู้เขียนบทและนักแสดงจะมีความสัมพันธ์กันมาก ทั้งนี้เนื่องจาก ตัวละครคนใช้นั้นไม่ค่อยมีการกล่าวถึงบุคลิกลักษณะนิสัยไว้มากนักในบทประพันธ์ ผู้เขียนบทจึงต้องเข้ามามีบทบาทในการสร้างลักษณะนิสัยตัวละครเพื่อถ่ายทอดเป็นการแสดงต่อไป ในการสร้างลักษณะนิสัยตัวละครนั้นจะทำได้ 2 อย่างคือ ในบทคนรับใช้ที่เป็นตัวสร้างบรรยากาศ ที่ไม่มีความสำคัญมากนัก จะเขียนบทให้มีลักษณะเป็นกลางๆ ที่ใครก็สามารถเล่นได้

ในทางกลับกัน ถ้าตัวละครคนใช้ที่สำคัญ ผู้เขียนบท ซึ่งมักทราบว่าใครมารีบบท ก็จะนำลักษณะเด่นของผู้แสดงคนนั้นหรือวิธีการเล่น มารวมไว้สร้างเป็นบุคลิกลักษณะนิสัยของตัวละครขึ้นมา เช่น ปวันรัตน์ เป็นนักแสดงที่สามารถที่จะเล่นอะไรสดๆได้ และชำนาญในการสื่ออารมณ์ไปให้คนดู ผู้เขียนบทก็สามารถที่จะใช้ประโยชน์ในการสร้างรสชาติให้กับละครโดยอาจให้เป็นคนใช้ตลก หรือคนใช้ปากจัด ที่มีบททะเลาะกัน บทตลกเสริมเข้าไปในละคร นักแสดงบางคนก็เล่นภาษากายเก่ง (body language) อย่าง แสดงสีหน้า ท่าทาง สายตา กริยาสามารถสื่อกับคนดูได้เก่ง ลักษณะเหล่านี้ได้ถูกรวมเข้าไปในการนำเสนอบุคลิกลักษณะของตัวละครคนใช้ด้วย

สำหรับลักษณะนิสัยที่พบร่วมกันในหมู่ตัวละครคนใช้โดยทั่วไป ได้แก่

ก) การยอมตาม (passive)

จากคนรับใช้ในละครโทรทัศน์ที่นำมาศึกษาทั้ง 9 เรื่อง พบว่า ลักษณะนิสัยที่เด่นอย่างหนึ่ง คือ การยอมรับคำสั่งและยอมทำตามนาย คนรับใช้เป็นคนที่ไม่มีอำนาจในการกำหนด หรือแสดงความคิดเห็นภายในบ้านเจ้านาย การนำเสนอของคนรับใช้จึงเป็นบทของคนที่ได้รับคำสั่ง คนรับใช้จึงมีนิสัยเป็นคนยอมรับคำสั่งของเจ้านาย หัวอ่อน มีความอดทน บางครั้งก็เป็นผู้รองรับอารมณ์เจ้านายด้วย ตัวอย่างเช่น ในเรื่อง คนบาป สายจิตไม่พอใจที่สั่งให้คนรับใช้ปลูกแต่เข้า แต่ไม่ปลูก

สายจิต : (ตะโกนเรียก) อ่าไฟ...บ๊ว สั่งไว้ให้ปลูก 6 โมงเช้า ทำทำไมไม่ปลูก
พวกหล่อนทำอะไรอยู่ นอนหนีบอะไรไว้จนปานนี้ วันนี้มันนัดกับผู้ใหญ่ด้วย

อ่าไฟ : คือเห็นว่าเมื่อคืนนี้...

สายจิต : ไม่ต้องพูด สิ่งอะไรไว้ก็ต้องเป็นอย่างนั้นสิ

อ้าไฟ : ค่ะ

(คนบาป เทปโทรทัศน์)

ในละครเรื่องพรพรหมอลเวง แม่ मैंน คนรับใช้คนสนิทของคุณหญิง
ปรงทอง แสดงความเห็นเกี่ยวกับนิสัยของปรางค์ แต่ก็ถูกคุณหญิงปราม

ยาย मैंน : คุณปรางค์ไม่เคยโตสักทีนะคะท่าน สู้คุณภัสไม่ได้ แม่แต่ออกเรือน
ไปแล้ว ท่านก็ปลูกบ้านให้ มีลูกท่านก็เลี้ยงให้ ทั้งยังพาสามีมาให้
ช่วยเลี้ยงอีก ขอเงินแต่ละทีก็มากมาย ท่านก็ใจดี คุณภัสเสียอีก
ไม่เคยขอสักบาทเดียวตั้งแต่ออกเรือนไปแล้ว นำสงสารเขอนะคะ
ท่าน

คุณหญิงปรงทอง : แม่ मैंน (ทำเสียงปราม)

(พรพรหมอลเวง เทปโทรทัศน์)

แม้ว่าในปัจจุบันเจ้านายจะไม่สามารถลงโทษคนรับใช้ถึงตายได้ แต่คน
รับใช้ก็ยังถูกลงโทษด้วยวาจาจากกลาง เช่น ในเรื่องคนบาป สายจิตไม่พอใจที่
นายแสงคนขับรถของตน เข้ามาขอลาพักในวันที่สายจิตจำเป็นต้องไปงานเลี้ยงฉลอง
ที่สร้อยคำได้ตำแหน่งนางงาม

แสง : คุณผู้หญิงขอรับ

สายจิต : (หันมาตวาด) มายืนกุมอะไรตรงนี้เฮ้อ นายแสง

แสง : คือผมมาขออนุญาตไม่ทำงานพรุ่งนี้ (พูดตะกุกตะกัก)

สายจิต : ทำไม พี่เมียคนไหนของแกเกิดจะตายลงพรุ่งนี้

แสง : พี่เมียคนที่ 3 ที่เคยมาทำงานกับคุณผู้หญิง อยู่เฉยๆเขาก็มาชัก

ตายไปเสียอย่างนั้นแหละครับ

สายจิต : ดีนะ พอฉันจะออกงานออกการ พ่อตาแกก็เลือกจะมาตายเอา
ตอนนี้แหละ ดี แล้วเขาจะเผาเมื่อไหร่

แสง : ยังครับจะเก็บเอาไว้ก่อน รอให้ลูกสาวกลับมาก่อนครับ

สายจิต : ก็ดีนะ เวลาเขาเผานะ ก็ให้เขาเอาแกใส่ไฟไปพร้อมกันจะได้

สายจิต : ตายไปพร้อมกันเลยนะ ...ให้มันได้อย่างนี้สิ

(คนบาป เทปโทรทัศน์)

ข) นิสัยชอบนิทานเจ้านาย

นิสัยข้างนิทานนั้นถูกมองว่าเป็นลักษณะนิสัยของผู้หญิงและการนิทานเป็น
รูปแบบการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ ที่แสดงให้เห็นถึงการพยายามที่จะเข้าไปมีส่วน
ร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มสังคมนั้น (Ryman, 1976) ในขณะที่เดียวกันการนิทานมักเกิด
ขึ้นเมื่อรูปแบบการสื่อสารมีลักษณะไหลจากข้างบนลงสู่ข้างข้างทางเดียว เมื่อหันกลับ
มามองถึงบทบาทคนรับใช้พบว่า คนรับใช้หญิงมักจับกลุ่มนิทานนายมากกว่าคนรับใช้
ชาย ซึ่งมักเป็นฝ่ายห้ามปราม บางครั้งคนรับใช้หญิงมักมีนิสัยอยากรู้หรืออยากเห็นเรื่อง
ของเจ้านายรวมอยู่ด้วย จากการที่คนรับใช้ส่วนใหญ่ ต้องยอมทำตามคำสั่งเจ้านาย
และไม่สามารถแสดงความคิดเห็นของตนกับเจ้านายได้ ทำให้คนรับใช้มักจับกลุ่ม
วิจารณ์เจ้านายกันเองในหมู่คนรับใช้ เป็นการแสดงความคิดเห็นเช่น ในเรื่องบ่วง
คนรับใช้ในครัวจับกลุ่มนิทานแสดงความชื่นชมที่เจ้ากฤษแก้วแต่งงานกับเจ้าน้อย
ชายหนุ่มรูปงามมีฐานะสูง
ฉาก- ในครัว คนรับใช้และแม่ครัวกำลังช่วยกันจัดเตรียมอาหารเพื่อเลี้ยงแขก
บัวแปงกับบัวผึ้งผู้เป็นแม่เดินเข้ามาในครัว

- บัวผึ่ง : ชี้เกียดตัวเป็นชนเชียว มาช่วยเขาหั่นผักเร็วๆ เข้าลิ อีลูกคนนี่..
- บัวเพื่อน : เจ้ากฤษแก้วท่านทำบุญมาเยอะถึงได้งามทั้งกายทั้งใจ ชาติตระกูลก็สูง
- ฟองจันทร์ : เออวะ ถึงได้ตัวทั้งงาม ทั้งมังมีเงินทองอย่างนี้ ยศฐาบรรดาศักดิ์ก็ใหญ่โต คิดแล้วจะสาลักความสุขตาย
- บัวเพื่อน : แหมมึงพูดว่าจะสาลักความสุข พูดยังกับเป็นเจ้ากฤษแก้วเอง
- แม่ครัว : ปากพูดไป มือทำงานไปด้วยลิ่วไว พวกนี้เป็นอะไร เรื่องนินทาเจ้านายละ ถนัดนัก

(บ่วง เทปโทรทัศน์)

การที่คนรับใช้จับกลุ่มนินทากันนั้น เป็นเทคนิควิธีหนึ่งที่คุณเขียนบทน่าใช้ให้รายละเอียดละคร ดังจะเห็นได้จาก เนื้อหาที่คนรับใช้เอมานินทาเป็นการปูเนื้อเรื่องละคร ลักษณะความเป็นมาของตัวละคร หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปแล้วให้แก่ผู้ชม เช่น ในเรื่องคนบาป ชิดาเทพ ซึ่งเพิ่งกลับมาจากคอนแวนต์มาอยู่บ้าน ก็รู้เรื่องราวที่สายจิตแม่ของตนไม่ความสัมพันธ์กับภีมผู้ชายชายตัว จากที่คนรับใช้นินทากันลับหลัง ในขณะที่เดียวกันเรื่องราวที่คนรับใช้นินทา ก็เป็นการให้รายละเอียดแก่ผู้ชมถึงความเป็นมาของชิดาเทพพร้อมกันไปด้วย

ฉาก-บริเวณสวนหลังบ้าน คนรับใช้ปูเสื่อนั่งช่วยกันปอกผลไม้ ชิดาเทพเดินเล่นอยู่ พอเดินเข้ามาใกล้ได้ยินเสียงคนรับใช้คุยกันจึงหยุดฟัง

บัว : ทำทางคุณผู้หญิงกับคุณชิดาเทพไกลกันลิบๆ เลยนะพี่

แม่ครัว : อะไรวะ

บัว : ก็ชั้นชั้นไปเก็บห้องคุณชิดาเทพ ห้องหอมหอม ที่นอนไม้ยับเลย

แม่ครัว : โห่เอ๊ย ก็คุณหนูนะ ไปอยู่คอนแวนต์ ตั้งแต่เล็กๆ จะให้หยาบๆอย่าง

- แม่ค้าได้ยังไง แล้วรู้ไหม คุณพ่อคุณบิดาเทพนะเป็นผู้ดีไว้
- บัว : ทำทางคงจะหล่อนะ คุณผู้หญิงชอบคนหล่อจะตายไป อย่างคุณอะไรนะ ที่เป็นคู่ชาเวลาคุณผู้หญิงหงุดหงิดมากๆ ก็ให้คุณ...
- แม่ครัว : อ้อ...คุณก็মনะเทรอ นิ่งโง่
- บัว : มีเงินเสียอย่างหนึ่ง อย่างว่าแต่ก็แค่ผู้ชายคนหนึ่งเลย โลกทั้งโลกก็ซื้อได้
- แม่ครัว : นี่แนะ (ทำท่าเงี้ยวมีดปอกผลไม้) เดี่ยวฟันหน้าให้เสียเลขนั่งบัว อย่าสู้รู้ให้มากนักเลย เอาปอกไปเร็วๆ เข้า จะได้ไปแช่เย็นให้คุณผู้หญิงหนอยแนะ อซากสู้รู้

(คนบาป เทปโทรทัศน์)

ในละครเรื่องเจ้าสาวแสนกล น้อยคนรับใช้คนสนิทของนางน้อย นางเอกของเรื่อง ได้เดินทางมากรุงเทพมหานครแทนนางน้อยที่ไม่สบาย น้อยได้รับการต้อนรับอย่างรังเกียจจากอารามเพราะเธอพูดภาษาอีสานที่อารามไม่ชอบ ในขณะที่อยู่ที่กรุงเทพมหานครนี้เองที่เธอก็รู้ว่าอารามมีหญิงอื่นนอกจากนางน้อย-เจ้านายของเธอที่เป็นคู่หมั้น จากคนรับใช้ในบ้านอาราม

- จาก- น้อยลากจ่าปีเข้ามาในส่วน มานั่งลงที่โต๊ะ
- จ่าปี : เป็นอะไร
- น้อย : มีเรื่องสิถาม คุณอารามไปนอนกับผู้หญิงใช้บ่
- จ่าปี : นั่นนะสิ ฉันก็กำลังสงสัยอยู่เหมือนกัน ตั้งแต่กลับจากเมืองนอก คุณอารามก็หาขวบหาขวบทุกเย็นนี่แหละ
- น้อย : แล้วจ่าปีสู้ได้จังไฉละ
- จ่าปี : แหม..พี่น้องก็ ฉันก็อยากรู้ อยากรู้เห็นเหมือนกันนี่นา ตอนที่คุณอาราม

โทรศัพท์ ฉันเป็นต้องแอบฟังทุกทีเลยละ...

(เจ้าสาวแสนกล เทบโทรทัศน์)

บางครั้งจากการนิทนาบของคนรับใช้ โดยเฉพาะคนรับใช้ตลก ก็กลายเป็นจุดที่สร้างสีสันให้กับละครโดยไม่เสียโครงเรื่องหลัก พร้อมกันนั้นก็เป็นการย้ำเรื่องราวที่เกิดขึ้น เช่น ในพรพรมอลเวง ประภัสสรทะเลาะกับสามี สายแก้วนำมาเล่าให้นางแก้วผู้เป็นแม่ฟัง

สายแก้ว : เฮอ... เอาอีกแล้ว ทะเลาะกันอีกแล้ว แก้วแตกอีกตั้ง 2 ใบ

สาย : ตาย ตาย ใครขว้าง ทำไมเป็นอย่างนี้นะ ไม่เคยเห็นขว้างปาอะไรแบบนี้ พุทโธ พุทธังเฮย เวรกรรมแท้ๆ อยู่กันไม่ถึง 10 ปีเลย ทำไมถึงเป็นอย่างนี้ไปได้

สายแก้ว : เดี่ยวๆแม่ แม่อย่างฟังรำพึงรำพัน ไข้ที่แก้วมันแตกไป 2 ใบ ฉันทำแตกเองต่างหาก

สาย : เฮอ อันนี้ทำของแตกอีกแล้ว....

ค) นิธิปากร้าย

คนรับใช้บางคนเป็นคนที่มิฝปากร้าย หรือมีวาจาออกย้อน เพื่อปกป้องนายของตนเองบ้าง บางครั้งก็เพื่อตอบโต้การกระทำของตัวละครเอกฝ่ายร้ายที่เป็นเจ้านายตนเองด้วย การที่คนรับใช้ต้องออกมาตอบโต้นางอิจฉา จะสังเกตได้ว่าตัวเอก หรือนางเอกมีภาพลักษณ์ของคนดีและมีบุคลิกลักษณะที่สุภาพน้อมนวลอ่อนแอ ตัวละครคนรับใช้จึงต้องออกมาแสดงสิ่งที่ตัวเอกทำไม่ได้เพราะจะเสียภาพลักษณ์ (ปวันรัตน์ นาคสุริยะ, สัมภาษณ์ 2 เมษายน 2537) ตัวอย่างเช่น

ในเรื่องสองฝั่งคลองนายเจิม ซึ่งไม่ชอบทับทิม มักจะหาเรื่องทับทิมเสมอ แม้กระทั่ง การที่ยายเสมเข้าไปหาของว่างให้กับทับทิม ที่กลับจากโรงเรียน นายเจิมก็หาเรื่อง นางเสมจึงเอาजूดอ่อนของนายเจิมที่ชอบเม้มเงินค้ำกับข้าวมาโยน

นายเจิม : เม้มอะไรล่ะนางเสม

นางเสม : ไม่ได้เม้มค้ำกับข้าวแล้วกัน (พวกบ่าวในครัวแอบหัวเราะกัน)

นายเจิม : เดี่ยวเถอะมึง พวกมึงหัวเราะอะไร ระวังเงาหัวเอ็งไว้เถอะ ระวังจะถูกเดี๋ยวลูกเข้าสักวัน

(สองฝั่งคลอง เทปโทรทัศน์)

ในพรพรหมอลเวง ปรากฏไม่พอใจเมธี ยืนพิมพ์คำเมธีที่ขับรถออกไป

นอกบ้าน นางมั่นได้ยินเข้า

ปรากฏ : คนกินบนเรือนขึ้นรถบนหลังคา มองทำไมมั่น

มั่น : คะ อะไรคะ

ปรากฏ : ฉันทามว่ามองอะไร

มั่น : มองคุณเมธีค่ะ เห็นแกชยันทำงานจนกระทั่งร่ำรวย ทั้งๆที่แกก็ร่ำเรียนมาน้อยนะคะ แต่ก็ยังบากบั่นทำงานจนกระทั่งร่ำรวย คนที่เรียนสูงๆยังสู้ไม่ได้นะคะ

ปรากฏ : นี่มั่นมั่นกว่าใคร

มั่น : เออ...ก็คุณปรากฏถาม อีฉันก็พูดเฉยๆไป ไม่ได้หมายถึงใครหรอกค่ะ หรือใครร้อนตัวจะรับไว้ มั่นก็ช่วยไม่ได้นะคะ

(พรพรหมอลเวง เทปโทรทัศน์)

1.5) ความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพที่ตัวละครคนใช้แสดงออก

แม้อาชีพคนรับใช้ต่างจากอาชีพอื่นๆ ที่มีการบัญญัติจรรยาบรรณไว้อย่างชัดเจน แต่ในละครโทรทัศน์ ตัวละครคนรับใช้ได้แสดงความคิดเห็นเป็นนัยเกี่ยวกับอาชีพของตนแอบแฝงไว้ในคำพูด ทักษะที่ตัวละครคนรับใช้แสดงไว้ร่วมกันมีดังนี้

ก) การรู้จักเจียมตน

ตัวละครคนรับใช้มักแสดงออกถึงทักษะว่า "ให้รู้จักที่ต่ำที่สูง" อยู่เสมอ ซึ่งบอกถึงการแบ่งแยกฐานะของตนกับเจ้านาย คนรับใช้ต้องรู้จักเจียมตนว่าเป็นคนรับใช้ที่มีฐานะต่ำกว่าเจ้านายและการตีตนเสมอนายเป็นสิ่งที่ไม่สมควร ทักษะแบบนี้ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นอุดมการณ์ศักดิ์สิทธิ์ที่แฝงไว้ในเนื้อหาละคร นอกจากนี้ บางครั้งคนรับใช้ก็ต้องอดทนต่อเจ้านาย แม้ว่าเจ้านายจะดูว่าตน ก็ไม่สามารถที่จะตอบโต้ได้ตัวอย่างเช่น ในพรพรมอลเวง บทคนรับใช้ถูกใช้เพื่อปูเรื่องให้เห็นถึงนิสัยของปรางค์ ที่เป็นคนเจ้าอารมณ์และขี้อิจฉามาแต่วัยเด็ก ในฉาก ใหม่ เด็กรับใช้ถูกปรางค์เดินชน แต่ถูกปรางค์ว่า

ใหม่ : คุณปรางค์มีอะไรคะ ชนใหม่แล้วยังไม่ขอโทษอีก

ปรางค์ : ทำไมฉันต้องขอโทษคนใช้อย่างแก

ใหม่ : ทำไมพูดแกล้งคะ ไม่เพราะเลขนะคะคุณปรางค์

ปรางค์ : ทำไม แกจะทำไม ฉันจะฟ้องคุณยายให้ไล่แกออก อีใหม่

มัน : มีอะไรกันรี (ใหม่เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้มันฟัง)

ใหม่ : ฉันนะไม่ถือหรอกนะป้า แต่อะไรที่เธอไม่ถูกใจเธอขว้างของเปรี๊ยะ
เข้าให้เดินชนหนูก็ไม่ขอโทษ ไอ้เราจะทำอะไรรุนแรงก็ได้

มัน : ไข่...อย่าเชียวนะ ต้องรู้บ้างสิว่า เธอเป็นใครและเราเป็นใคร

ในละครเรื่องเจ้าสาวแสนกล น้อย ซึ่งถูกเข้าใจผิดว่าเป็นนางน้อย อารามเลยให้พักในห้องสีชมพูที่ถูกจัดไว้อย่างดี แต่น้อยก็ไม่กล้านอนบนเตียง น้อย : นี่จะนอนที่ไหน ที่นอนคุณอ้อย เขาจัดให้คุณอ้อยนอน จะไปนอนลงได้ ไง ตรงนี้แหละเหมาะ (ล้มตัวลงนอนหน้าเตียง)

ในละคร เรื่องบ่วง บัวแปง ซึ่งหลงใหลเจ้าน้อยและต้องการที่จะมีทุก อย่างเท่าเจ้ากฤษแก้ว ถูกบัวผั่งผู้เป็นมารดาเตือนว่า

บัวผั่ง : บัวแปง อย่าใฝ่สูงเกินศักดิ์นะลูก กระจ่ายจะได้ชมจันทร์ ก็แต่เงาใน น้ำเท่านั้นนะ

บัวแปง : โอ๊ย อย่ามายุ่งกับฉันนี่เลยแม่

บัวผั่ง : เอ็งมันสูงส่งนักหรือวะ ข้าไม่ควรให้เอ็งไปใกล้ชิดเจ้ากฤษแก้วเลย เอา คางคกไปขึ้นวอ อีนางคางคกก็นึกว่าเป็นหงส์

บัวแปง : แม่เจ้าสาววนักนะ เดี่ยวเต่าต่อตีนให้สูง เดี่ยวกระจ่ายหมายจันทร์ ในน้ำ แม่น่าจะไปเกิดเป็นคนสูงศักดิ์นะ

(บ่วง เทปโทรทัศน์)

ข) ความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อเจ้านาย

ในละครบางเรื่อง คนรับใช้มีความผูกพันกับเจ้านายมาก โดยอาจจะ เป็นพี่เลี้ยง หรือคนที่เคยได้รับบุญคุณจากเจ้านาย คนรับใช้เหล่านี้จึงมีความ ซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อเจ้านายตนมาก เช่น ในเรื่องสองฝั่งคลอง ชายเสม ซึ่งเป็น พี่เลี้ยงที่ดูแลทับทิมมาตั้งแต่แบเบาะ เมื่อ คุ้ยสู้ไม่มีเงินที่จะจ้างชายเสมอีก ชายเสมก็ยืนยันที่จะอยู่ดูแลทับทิมต่อ โดยขออาศัยกินข้าวที่ทับทิมกินเหลือในสำรับ หรือ ตาผล คนสวนของเจ้าคุณทหาร เป็นคนเก็บหนังสือของเจ้าคุณทหารที่ถูก

น้ำท่วมเสียหายและเฟื่องสั่งให้เอาไปทิ้งมาให้ทับทิม เพราะรู้ว่าทับทิมผูกพันกับ เจ้าคุณทหารที่เป็นคุณปู่มาก หรือ ในเรื่องบ่วงชายแสงกับตาหล้า ซึ่งเป็นคนรับใช้คอยดูแลบ้านให้สามาน ก็เป็นคนรับใช้เก่าที่เจ้าม่อนแก้วเลี้ยงดูมานาน เป็นต้น

เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ภักดีต่อเจ้านาย มีทั้งที่เป็นไปในทางบวก คือมุ่งจะปกป้อง หรือทำทุกอย่างเพื่อความสุขของเจ้านายตน บางครั้งตัวละครคนใช้เหล่านี้อาจมีความผูกพันกับผู้เป็นนาย ในฐานะพี่เลี้ยง หรือคนรับใช้คนสนิท ซึ่งพบได้ในละครหลายๆ เรื่อง เช่น ในละครเรื่องในฝัน สองฝั่งคลอง เจ้าสาวแสนกล พรพรหมอลเวง และหนึ่งในทรวง หรือคนรับใช้เก่าแก่ที่ติดตามมานาน เช่นที่พบในละครเรื่องบ่วง แต่ในขณะที่เดียวกัน ความซื่อสัตย์ที่มีต่อนายทำให้ทำเรื่องเลวร้ายต่างๆ ต่อผู้อื่นได้ได้ ในละครจำนวน 9 เรื่องนี้ ละครเรื่องหมาด่า มีลักษณะดังกล่าวนี้เด่นชัด คือ ความซื่อสัตย์ที่นางอาบมีต่อคฤ โดยพยายามช่วยเหลือคฤทุกทางให้ได้ครอบครองไว้สวัสดิราช แม้ว่าจะเป็นไปในทางเลวร้ายก็ตาม เกิดจากการที่คฤเป็นลูกของตน แต่ฐานะของตนเป็นคนรับใช้จึงไม่ยอมเปิดเผยความจริง

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ค) การพยายามเลื่อนชั้นทางสังคม
ที่สนใจเกี่ยวกับการเลื่อนชั้นทางสังคมพบได้น้อยมากในตัวละครคนใช้ที่เป็นตัวละครสมทบและตัวละครประกอบ ตัวละครคนใช้บางตัวก็ถูกนำเสนอว่ามีความพอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตน เช่น อ่าไผ ในเรื่องคนบาป พุดกับสร้อยคำที่อยากจะออกไปข้างนอกว่า "นี่อยู่ที่นี้ไม่สบายหรือไง ไหนบอกว่าไปอยู่บ้านนอกไม่สบายอย่างนี้ อยู่ที่นี้ก็มีกินมีใช้ไม่เห็นต้องดิ้นรนอะไร" เป็นต้น

นอกจากนี้ ในเรื่องการแต่งงานหรือการเกี่ยวพาราสี มักเกิดขึ้นในตัวละครคนใช้ด้วยกัน ไม่ใช่ในกลุ่มคนที่มีฐานะทางสังคมที่สูงกว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ตัวละครเหล่านี้ไม่ต้องการการพัฒนาตัวละครมาก ถ้านำเอาตัวละครคนรับใช้มาใส่ในเรื่องมากเกินไป หรือนำมายืดเรื่องออกไป ก็จะทำให้โครงเรื่องหลักขาดความเข้มข้นไปได้ (สุภาว เทวกุล , สัมภาษณ์ 15 กรกฎาคม 2536)

ในขณะที่ ตัวละครคนรับใช้บางตัว เช่นกันที่ถูกสร้างให้เกิดความรู้สึกว่า ฐานะของตนต่ำต้อยเมื่อเปรียบเทียบกับเจ้านาย คนรับใช้เหล่านี้มักมีเป็นตัวละครที่มีเรื่องราวในตัวเอง หรือเป็นโครงเรื่องย่อย โดยมีนิสัยทะเยอทะยานและมักหาทางที่จะเลื่อนชั้นตนเองโดยการแต่งงานกับคนที่มีฐานะทางสังคมสูงกว่า ซึ่งเป็นวิธีที่ง่ายที่สุด เช่น การเป็นภรรยาของเจ้านาย หรือการเป็นภรรยาเก็บของคนรวย ดังที่ปรากฏในเรื่องบ่วง หรือคนบาป เป็นต้น แต่จุดหมายปลายทางของคนเหล่านี้มักจบไม่ดั่งใจ บัวแปงท่าเสน่ห์จนเจ้านายหลงใหลมากและเสียชีวิตในที่สุด บัวแปงต้องถูกเจ้าม่อนแก้วลงโทษจนตาย ส่วนสร้อยคำก็ไม่สามารถที่จะเป็นได้อย่างที่ใฝ่ฝันจะเป็นนางงามระดับชาติ แต่กลับถูกหลอกให้ตกเป็นเมียเก็บของนายพลท่านหนึ่ง เพื่อแลกกับผลประโยชน์ที่สายจิตจะได้รับ

การที่ตัวละครเหล่านี้มีจุดจบลงเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นว่าในละครโทรทัศน์พยายามที่จะถ่ายทอดอุดมการณ์ตลอดจนค่านิยมชุดเดิมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรักษาสภาพสังคมไว้ไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลง ตัวละครคนรับใช้จึงถูกเสนอในลักษณะที่เป็นแบบแผนในสังคมเดิม และไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงไปมากนัก นอกจากนี้ ตัวละครเหล่านี้ไม่ใช่ตัวละครเอก จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องแสดงให้เห็นความพยายามเลื่อนชั้นทางสังคม

2) มิติในการนำเสนอ (Presentation)

ในส่วนนี้ จะเป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์การนำเสนอตัวละครคนใช้
ในแง่ของ technical code อันได้แก่ประเด็นต่างๆดังนี้

2.1 ฉาก

ฉากการนำเสนออาชีพคนรับใช้ส่วนใหญ่ จะเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดตามท้อง
เรื่องในบทประพันธ์ ลักษณะฉากจะเป็นภายในบริเวณบ้านเสี่ยเป็นส่วนใหญ่ จาก
ละครโทรทัศน์ที่นำมาศึกษาพบว่า บ้านที่มีคนรับใช้นั้นจะเป็นบ้านคนรวย หรือมีฐานะ
สูงศักดิ์ มากกว่าจะเป็นบ้านคนชั้นกลาง เช่น เรื่องในฝัน จะเป็นฉากในพระราชวัง
และฉากภายในตำหนักต่างๆ ที่ตกแต่งไว้อย่างหรูหรา ในละครเรื่องลอดลายมังกร
แม้จะมีการนำเสนอบทคนรับใช้ไว้ไม่มาก แต่ฉากบ้านสื่อพานิชย์ ก็เป็นบ้านหลังใหญ่
ที่มีคนอาศัยอยู่จำนวนมาก ทำให้มีคนรับใช้มากไปด้วย ส่วนละครเรื่องพรพรหมอลเวง
บ้านตระกูลโภควันต์ของพระเอก เป็นบ้านเศรษฐี มีลักษณะเป็นบ้านหลังใหญ่ มีเนื้อที่
กว้างขวางและภายในบริเวณเดียวกันมีบ้านอีกสองหลัง ภายในบ้านมีการตกแต่งอย่าง
หรูหรา เป็นต้น สำหรับ ฉากภายในบ้านที่คนรับใช้ปรากฏตัวบ่อย คือ ห้องรับแขก
ซึ่งเป็นที่ที่ตัวละครต่างๆ มาพบกัน นอกจากนี้ ก็มักจะเป็นในครัว ที่ซึ่งคนรับใช้
มักชุมนุมกันเพื่อนินทาหรือพูดคุยกัน

ส่วนการนำเสนอฉากคนใช้นอกบ้านนั้นมีน้อย ในละครโทรทัศน์ 9 เรื่อง
จะมีฉากการนำเสนอคนรับใช้นอกสถานที่เพียง 2 เรื่องคือ ในเจ้าสาวแสนกล และ
ในพรพรหมอลเวง ซึ่งฉากเหล่านี้เป็นไปตามที่นวนิยายกำหนดไว้ ฉากนอกสถานที่ที่
นำเสนอ ได้แก่ การตามเจ้านายไปจ่ายตลาดในซุเปอร์มาเกต และการติดตาม

เจ้านายที่ไปพักผ่อนที่ชายทะเล จากเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าคนรับใช้ ที่"ติดตาม"
เจ้านายไปนั้น เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งในการช่วยนำเสนอตัวละครเอก ที่เป็น
เจ้านาย

จากการทำงานของคนรับใช้ที่มีการนำเสนอจะเป็นการทำงานบ้าน เช่น
การรดน้ำต้นไม้ในสวน การเตรียมทำอาหารในครัว การทำความสะอาดห้องรับ
แขก การรับโทรศัพท์ การเก็บเสื้อผ้าเจ้านายไปซักกรีด การนำน้ำมาให้แขก เป็นต้น
จากที่คนรับใช้มักปรากฏเสมอ คือจากในครัว ซึ่งเป็นที่รวมกิจกรรมของคนรับใช้
ต่างๆในบ้าน ไม่ว่าจะเป็นการทำงานครัว การกินข้าว การพูดคุย รวมไปถึงการ
นินทาเจ้านาย

จากการทำงานนั้นถูกนำเสนอในลักษณะเป็นตัวแทน (representation)
โดยปรากฏอยู่ในหัวฉาก หรือปิดฉาก เพียงเล็กน้อยเท่านั้น โดยถูกใช้เพื่อทำให้
เรื่องต่อเนื่อง หรือใช้บอกสถานที่ที่เป็นฉาก นอกจากนี้ จุดสนใจของละครมุ่งไป
ที่กิจกรรมที่ตัวเอกทำ เช่น ในเรื่องลอดลายมังกร เหมยหลิง ซึ่งเกลียดเป็กก็
ลูกสะใภ้รองของตนที่แอนต์รักมาก เหมยหลิงจึงพยายามแกล้ง โดยไม่ให้คน
รับใช้ขึ้นไปทำความสะอาดห้องให้

ฉาก-ในห้องรับแขก เหมยหลิงกำลังสั่งให้สั้มแป้นทำความสะอาดห้องรับแขกอยู่

เหมยหลิง : เอ้า เดินเร็วๆ เข้าสิ ซักข้าวอย่างนี้ตัวมเต้ยม (สั้มแป้นทำน้ำหก)

ไอ้หย่า ล้อทำน้ำหกได้ไง ทำไมชุ่มช้ำมอย่างนี้ (สั้มแป้นฉนวน)

เอ้าๆ เดินช้าๆ ก็ได้ เดี่ยวทำกาน้ำชาอีวแตกอีก (สั้มแป้นเดินไป

หยิบผ้าเช็ด) อ้าว...จะไปไหนนางสั้มแป้น

สั้มแป้น : จะไปทำความสะอาดห้องคุณเป็กก็คะ

เหมยหลัง : หล้อแตกหรือ อ้าวพูดคอแทบแตก อ้าวไม่ให้ลื้อไปทำความสะอาดห้อง
อาเป็กกี้ ต... หนอยให้มึลูกมากรุกแล้วโถม คราวนี้แหละอ้าวจะให้
ห้องมึงเน่า คราวนี้แหละ ลื้อนั่งอยู่ตรงนี้ทำไม ทำไมไม่ไปเช็ดโต๊ะ
เร็วๆ เข้าลิ

อาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การนำเสนอจากการทำงานของตัวละคร
คนใช้ เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของการเพื่อสร้างความสมบูรณ์ให้กับละคร โดย
เข้ามาทำหน้าที่สนับสนุนให้เห็นถึงฐานะทางสังคม สะท้อนความคิด ความรู้สึก
และนิสัยของตัวละคร มากกว่าจะนำเสนอจากการทำงานจริงๆ

ในขณะเดียวกัน บทคนรับใช้ยังถูกนำเสนอเพื่อเชื่อมโยงระหว่างฉาก
หนึ่งกับอีกฉากหนึ่งในการเล่าเรื่องด้วย โดยแทรกไว้ในตอนเปิดฉากหรือปิดฉาก
เป็นการโปรยหัวเรื่องก่อนจะดำเนินเรื่องเข้าสู่เหตุการณ์หลัก เช่น ในละครเรื่อง
เจ้าสาวแสนกล เมื่ออารามมาหาแอนนิต้าที่บ้าน สายบัวคนรับใช้เข้ามาต้อนรับแขก
แทนนาย

สายบัว : คุณแอนเธอให้มาเรียนว่ารอสักครู่ค่ะ คุณเนี่ย ดูใกล้ๆ ก็ยิ่งหล่อนะคะ
เหมือนแชนม์ ยูนันท์ บวกกับโอ วรุต

อาราม : ชอบใจมากที่บวกฉันเป็นใครไปหมด
แอนนิต้า : รอนานไหมคะ

สายบัว : ไม่นานหรอกค่ะ สายบัวชวนคุยไปได้นิดเดียวค่ะ คุณแอน

แอนนิต้า : ไม่ใช่เรื่องของเรา อัยยู่่ง (ไล่สายบัวออกไป)

ในเรื่องคนบาป วลัยพรมาหาภีมที่บ้านแต่ภีมไม่อยู่ จึงฝากจดหมายไว้

ในเรื่องมีฉากของตัวละครอื่นเข้ามาคั่น ก่อนที่จะถึงฉากที่ภีมกลับมาบ้าน แต่เรื่องราวก็ถูกเชื่อมเข้าด้วยกัน โดยให้เด็กคนใช้รายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ฉาก-ในห้องรับแขกที่บ้านภีม วลัยพรนั่งรออยู่ที่ห้องรับแขกเป็นเวลานานจนตัดสินใจจะกลับ

โก๋ : คุณจะกลับแล้วหรือครับ

วลัยพร : จะ ฉันฝากจดหมายไว้ให้ภีมด้วยนะ (ยื่นจดหมายให้เด็กรับใช้)

โก๋ : ครับ จ้า เชิญครับ (เดินออกไปส่งแขก)

ฉาก- เป็นเวลาค่ำภีมกลับบ้านมา เดินเข้าห้องที่เคาเตอร์ โก๋ผสมเหล้าให้

โก๋ : วันนี้คุณวลัยพรมาคอยครับ ฝากจดหมายไว้ให้ด้วย (ภีมรับจดหมายมาอ่าน แสดงท่าที่ไม่สนใจ)

ภีม : วิมลนอนหรือยัง

โก๋ : นอนแล้วครับ (ภีมเดินไปห้องนอน)

2.2) การแสดง (action)

ในละครโทรทัศน์ การแสดงเป็นภาษาท่าทาง หรืออวัจนภาษา ที่สร้างความเข้าใจให้กับคนดูได้เท่ากับบทสนทนา ภาษาท่าทางนั้นสามารถที่จะนำมาใช้เป็นตัวบ่งชี้ (index) ถึงตัวผู้พูดและสถานะของเขา (Fiske, 1987)

ในเรื่องลักษณะการวางตัวระหว่างคนรับใช้กับเจ้านาย จะใช้ระยะห่าง (proximity) เป็นตัวบ่งชี้ได้ง่ายที่สุด ดังจะสังเกตได้ว่า เจ้านายจะนั่งหรือยืนในตำแหน่งที่สูงกว่าคนรับใช้เสมอ เช่น ในเรื่องพรพรหมอลเวง คุณหญิงปรงทอง มักนั่งบนเก้าอี้ในห้องรับแขก มีแม่หมั้นนั่งที่พื้นข้างล่างคอยรับใช้ หรือ สายแก้ววิ่งออกมาถามถึงเมรินขณะเมธีที่ยืนอยู่ที่สนาม สายแก้วก็คุกเข่าลงนั่ง เป็นต้น

นอกจากนี้ ท่าทางการยืน การเดิน และการนั่ง (Posture) ก็ถูกใช้เพื่อสื่อความหมายถึงสถานภาพ เช่น การยืนกุมมือ (เคยยกเป็นตัวอย่างจากเรื่องคนบาปในหน้า) การยื่นค้อมตัวคอยรับใช้ที่โต๊ะอาหาร การเดินตามหลังเจ้านาย การคลานเข้าเข้ามาหาเจ้านาย สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วน เป็นการบอกถึงฐานะคนรับใช้ เป็นต้น ส่วนการใช้ น้ำเสียง (Non-verbal aspect of speech) ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ชี้ถึงฐานะที่สูงกว่า เช่น การดู การเรียกชื่อเพื่อปราม การขึ้นเสียง การตวาด มักเกิดขึ้นในปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเจ้านายที่มีต่อคนรับใช้ มากกว่าที่คนรับใช้แสดงต่อเจ้านาย

ท่าทางการแสดงที่คนรับใช้แสดงในละครโทรทัศน์นั้น ต่างอยู่ภายใต้กรอบของจารีตวัฒนธรรมไทย ที่ผู้ชมสามารถเข้าใจได้จากประสบการณ์ทางวัฒนธรรม ในขณะที่เดียวกันก็เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นจุดยืนของตัวละครคนใช้

3) มิติบทบาททางสังคม (social role)

ในด้านการวิเคราะห์บทบาททางสังคมนั้น การสร้างภาพเหมารวมและการรับรู้บทบาทและของตัวละครคนใช้ ยังเกิดจากองค์ประกอบต่างๆ นอกเหนือจากที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น อันได้แก่

3.1) ลักษณะการแต่งกาย

ในละครโทรทัศน์ ผู้จัดละครจะเป็นผู้กำหนดลักษณะการแต่งตัวของตัวละคร โดยกำหนดให้การแต่งกายของตัวละครจะเป็นไปตามฐานะของตัวละคร

นั้นๆ และสอดคล้องกับยุคสมัยตามที่บทประพันธ์กำหนดไว้ แต่ในขณะที่เดียวกัน การแต่งกายก็สามารถที่จะนำมาใช้เพื่อบ่งบอกฐานะทางสังคมที่แตกต่างกันได้ ดังจะเห็นได้ว่า การแต่งกายของตัวละครคนรับใช้และเจ้านายจะมีความแตกต่างกันมาก ลักษณะการแต่งกายของเจ้านายที่ถูกนำเสนอในละคร จะมีความหรูหรา มีรสนิยมดี มีการใช้เครื่องประดับ ใบหน้าและทรงผมได้รับการตกแต่งอย่างดี ตรงกันข้ามกับการแต่งกายของคนรับใช้ ที่จะแต่งกายอย่างไม่มีรสนิยม ไม่มีการใช้เครื่องประดับ ไม่แต่งหน้าหรือทรงผม แต่จะปล่อยให้ดูเป็นธรรมชาติ ดังนั้น ภาพลักษณ์โดยทั่วไปของเจ้านายและคนรับใช้จึงเป็นภาพที่ตัดกันอย่างชัดเจน

การสร้างการแยกแยะบทบาท อาจจะทำให้เห็นได้ชัดเจนได้โดยการใช้เครื่องแบบเป็นสิ่งที่บ่งบอกสถานะภาพ (Goodlad, 1971) ลักษณะเช่นนี้ได้เกิดขึ้นทั้งในชีวิตจริงและถูกนำมาใช้ในละครเช่นกัน สำหรับบทคนรับใช้นั้น หากเป็นบ้านของผู้ดี คนรับใช้จะสวมเครื่องแบบโดยจะนุ่งผ้าถุงสีน้ำเงิน สวมเสื้อขาว เพื่อแสดงถึงความมีระเบียบ ซึ่งเครื่องแบบนี้ทำให้ผู้ชมทราบได้ง่ายว่าเป็นคนรับใช้

นอกจากนี้ สีและลักษณะเครื่องแต่งกาย ก็สามารถนำมาใช้แยกแยะให้เห็นฐานะที่ต่างกันได้ แม้ว่าเจ้านายกับคนรับใช้จะแต่งกายคล้ายกันก็ตาม เช่น ในละครเรื่องพรพรมอลเวง คุณหญิงปรงทองและแม่แม่้น ต่างก็เป็นหญิงชรา ลักษณะการแต่งกายโดยรวมจะสวมเสื้อแขนสั้นและนุ่งผ้าถุงเหมือนกัน แต่คุณหญิงปรงทองนั้นจะสวมเสื้อแขนสั้นตัดจากผ้าลูกไม้ นุ่งผ้าถุงไหม มักถือพัดผ้าลูกไม้ติดมือ ในขณะที่แม่แม่้นจะแต่งกายด้วยเสื้อขาวธรรมดา หรือบางครั้งก็เป็นลายดอกที่ดูเซ็กซี่ นุ่งผ้าถุงสีพื้น หรือในเรื่องสองฝั่งคลอง ซึ่งเป็นละครย้อนยุค ทั้งเจ้านายและบ่าวไพร่ในบ้านจะแต่งกายเหมือนกันคือ ห่มผ้าแถบและนุ่งผ้าโจงกระเบน แต่จะแตกต่างกันที่

โทนสี คนรับใช้จะนุ่งห่มด้วยผ้าสีพื้นที่เป็นโทนสีเข้ม อย่างน้ำตาล น้ำเงิน เทา แต่เจ้านายจะแต่งสีสดใสหรือสีอ่อน อย่างสีแดง สีชมพูอ่อน สีเขียวอ่อน และนุ่งโจงกระเบนผ้าลายดอกพิกุล ในละครเรื่องในฝัน การแต่งกายของนางกำนัลจะเป็นกระโปรงยาวสีพื้น ถึงแม้ว่าเจ้าหญิงพรรณพิลาศจะแต่งกระโปรงยาวเช่นกัน แต่ลักษณะเสื้อผ้ามีความหรูหรามากกว่า ทำให้สามารถแยกแยะบทบาทได้อย่างชัดเจน เป็นต้น

สำหรับการแต่งกายของตัวละครคนใช้^๓ในละครปัจจุบัน จะพบว่า มีทั้งที่แต่งกายแบบเก่า คือ คนรับใช้หญิงนุ่งผ้าถุง สวมเสื้อยืด หรือเสื้อแขนสั้น ซึ่งส่วนมากเป็นคนรับใช้มีอายุ และแต่งกายสมัยใหม่ อย่างหญิงรับใช้ที่เป็นวัยรุ่น มักนุ่งกางเกงขาสั้น สวมเสื้อยืด ทำให้การแต่งกายของคนรับใช้กับเจ้านายดูใกล้เคียงกันเพียงแต่คนรับใช้อาจจะใช้แบบ หรือสีสีนที่ดูฉูดฉาด เช่น ใส่เสื้อเหลืองกางเกงแดง ทำให้ดูไม่มีรสนิยม ส่วนการแต่งกายของคนรับใช้ชายมักไม่มีรูปแบบตายตัว เช่น เด็กรับใช้ในบ้านก็มีต่างก็นุ่งกางเกงขาสั้น สวมเสื้อเชิ้ตสอดชายเข้าในกางเกง ในขณะที่ ลุงสน คนรับใช้ในบ้านบริรัตน์ ในละครเจ้าสาวแสนกล แต่งกายด้วยเสื้อและกางเกงผ้าฝ้ายสีน้ำเงินมีผ้าขาวม้าคาดเอว หรือนายแสง คนขับรถของสายจิตจะสวมเสื้อเชิ้ตขาวกับกางเกงขาสั้นสีพื้น ตรงข้ามกับนายแก้ว คนขับรถในเรื่องพรพรหมอลเวง จะสวมเสื้อเชิ้ตแขนสั้นปล่อยชาย เป็นต้น

นอกจากนี้ การแต่งกายของคนรับใช้ยังถูกกำหนดให้เหมาะสมกับวัยของตัวละครด้วย จะสังเกตเห็นได้ว่า ตัวละครคนใช้ที่เป็นผู้อาวุโส มักแต่งกายด้วยเสื้อกับผ้าถุงเพื่อให้เหมาะสมกับวัย ในทางตรงกันข้าม คนรับใช้ที่เป็นวัยรุ่น ก็จะแต่งกายด้วยเสื้อยืดกับกางเกงขาสั้น หรือกางเกงขาสั้นยาวมากกว่าที่จะนุ่งผ้าถุง

อย่างไรก็ดี ลักษณะการแต่งกายของตัวละครคนใช้อย่างการนุ่งผ้าถุง บางครั้ง ก็ดูไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบันนัก คุณ สมสุข ก็ลืมนึกได้ให้ ความเห็นว่า

ถ้าละครสมัยใหม่ อย่างสะพานข้ามดาว ... สมัยนี้คนใช้นุ่งยีน นุ่งกางเกง ราคากุ๊ก แต่ในละครโทรทัศน์ไม่รู้ ของจริงมันเป็นอย่างนี้ แต่ละครมัน อาจจะดูไม่เหมาะ คนใช้จะต้องดูซอมซ่อ แต่เดี๋ยวนี้คนใช้ดูซอมซ่อ เจ้านาย ก็จะโกรธมาก เพราะฉะนั้นจึงดูคนใช้กับเจ้านายเท่ากัน คือ มันเท่ากันเป็น ไปไม่ได้อยู่แล้ว แต่มันดีขึ้น

(สัมภาษณ์ 14 มีนาคม 2537)

ดังนั้น ภาพคนรับใช้ที่เห็นในละครโทรทัศน์ปัจจุบัน จึงมีลักษณะเหมาวม อันเกิดการที่ผู้ผลิตคาดหวังว่าคนมองว่าบทคนรับใช้ควรเป็นอย่างไร ภาพคนรับใช้ ที่ออกมาจึงเป็นภาพที่เบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริง

3.2) โครงสร้างปฏิสัมพันธ์ (Interaction pattern)

การแสดงบทบาทเจ้านายและบทคนรับใช้มีความแตกต่างกัน การแสดง บทบาทนี้ถูกทำให้เห็นเด่นชัดขึ้นโดยอาศัยปฏิสัมพันธ์ จากการสังเกตปฏิสัมพันธ์ที่ เกิดขึ้นระหว่างเจ้านายกับคนรับใช้ในละครโทรทัศน์พบว่า มีรูปแบบดังนี้

ก) การออกคำสั่ง โดยมากผู้เป็นเจ้านายจะเป็นผู้ที่คอยออกคำสั่ง ให้คนรับใช้ทำสิ่งต่างๆตามที่ตนต้องการ เช่น " สายแก้ว...พาน้องเมย์ไปอาบน้ำ"

หรือ "สายแก้ว ไป..ไปให้แม่สายทำกับข้าวให้ยายเมย์ใหม่ ทำหมูกอดกระเทียม
พริกไทย แกลงจืด ไม้ก็ ผัดผักอะไรก็ได้ใส่หมูเออะๆ " (พรพรหมอลเวง) ฯลฯ

ในทางตรงข้าม คนรับใช้จะเป็นผู้คอยรายงานความเป็นไปหรือรับคำสั่ง
เช่น "คุณผู้หญิงคะ ของว่างเสร็จแล้วค่ะ ตั้งไว้ที่โต๊ะข้างนอก หรือจะให้เลื่อนมาที่
ห้องนี้คะ" หรือ " ท่านเจ้าคะ นายเจิมให้มาเรียนว่าสำหรับเสร็จแล้ว ให้รับทาน
ได้เลยเจ้าค่ะ" เป็นต้น

ข) การให้คำอนุญาต เนื่องจากเจ้านายเป็นผู้อุปถัมภ์และมี
อำนาจในบ้านเหนือคนรับใช้ เช่น ในเรื่องเจ้าสาวแสนกล ยายสุขมาของอนุญาต
เอาน้อย หลานสาวมาอยู่ด้วยในบ้านของเจ้านาย
ยายสุข : ข้อยจะเอาหลานมาเลี้ยงอยู่ดี
นายบัญชา : จะเอาหลานมาอยู่ที่นี่ ก็คงจะได้ จะได้เป็นเพื่อนกับยายอ้อย

ในละครเรื่องในฝัน เจ้าชายโอริสสาอนุญาตให้มรดเอา
จดหมายไปให้เจ้าหญิงรัชทายาทและถือโอกาสพบกับนิสา หญิงคนรักของมรด
มรด : เจ้าหญิงรัชทายาท โปรดให้เจ้าชายไปเสวยกลางวันพรุ่งนี้พระเจ้าค่ะ
โอริสสา : เลื่อนออกไปก่อน วันนี้เราต้องทำเรื่องส่งทูตไปลังกา (เงยหน้าขึ้น
มองมรดเอาจดหมายใส่กล่อง ไม่นานก็หัวเราะเบาๆ)
แต่ว่า ถ้ามรดจะไปส่งข่าวด้วยตัวเองก็ได้นะ ฉันไม่ห้าม

ค) การตำหนิ หรือว่ากล่าวคนรับใช้ รวมทั้งการลงโทษ
เช่น ในพรพรหมอลเวงคุณหญิงปร่งทองตำหนิยายมั่นที่ลืมนอนใส่บาตร

- คุณหญิงปรงทอง : ชนมอยู่ในตัวเย็นข้างล่างริแม่แม่ แล้วอย่าลืมอีกล่ะ คนแก่
อย่างเรา รู้ว่าขี้หลงขี้ลืม ยิ่งต้องจำให้แม่นๆ
- ประกัสสร : วันก่อนภัสมาได้บอกแกเองค่ะ เห็นมีผลไม้ในตัวเย็นเลยไม่ได้สั่ง
- คุณหญิงปรงทอง : ย่าบอกเองแหละ แล้วแม่นี้ลืม
- แม่ : คุณหญิงขา ที่นี้ไม่ลืมอีกแล้วค่ะ เตรียมของใส่บาตรให้ท่านมาหลายปี ฟังจะลืมหนนี้เท่านั้นแหละค่ะ
- คุณหญิงปรงทอง : แม่แม่ (ท่าเสียดๆ พูดเป็นเชิงตัดบท)

ในละครย้อนยุค ที่ผู้เป็นนาย มีอำนาจที่จะลงโทษบ่าวได้ตั้งแต่เขียนดีไล่ออกจากบ้านไปจนถึงฆ่าให้ตาย ตัวอย่างเช่น ในละครเรื่องบ่วง บัวแปงทราบว่าเจ้ากวยแก้วตั้งครรภ์ รู้สึกตกใจจนกระแทกสำรับกับข้าวที่จะยกไปเก็บ หลังจากที่มีการเลี้ยงอาหารเจ้าอาของเจ้ากวยแก้ว

เจ้าม่อนแก้ว : อีบัวแปง จับมันไปเขียนเสียเลขดีไหม

เจ้ากวยแก้ว : อภัยให้มันเกิดเจ้า มันคงไม่เจตนา บัวแปงเจ้ารีบเก็บแล้วลงไป

เจ้าอา : เจ้าพี่นี้เลี้ยงบ่าวดีนะคะ มีเมตตา

เจ้าม่อนแก้ว : กวยแก้วนะสิ เกรงใจมันจนมันไม่เกรง

เจ้าอา : ใจดีเกินไปก็ไม่ดีหรอกหลาน บ่าวไพร่พวกนี้ชอบให้ใช้อำนาจปกครอง เพราะถูกบังคับจนเคยชิน

(บ่วง เทปโทรทัศน์)

จากรูปแบบปฏิสัมพันธ์นี้ ชี้ให้เห็นว่า ผู้แสดงเป็นเจ้านายแสดงบทบาทโดยการเป็นผู้ออกคำสั่ง เป็นผู้ให้อนุญาต เป็นผู้ออกปากติเตียนตำหนิคนรับใช้ เป็นผู้ตั้ง

คำถามถึงความ เป็นไปที่เกิดขึ้นภายในบ้าน สิ่งเหล่านี้แสดงออกถึงธรรมชาติของบท
เจ้านายที่จะเป็นฝ่ายกระทำ (active) ซึ่งตรงข้ามกับคนรับใช้ที่จะเป็นฝ่ายคอยรับ
คำสั่ง คอยตอบคำถามต่างๆ และคอยรับคำสั่งที่เกิดขึ้น บทคนรับใช้จึงเป็นบทที่ต้อง
คอยตอบสนองความต้องการของเจ้านาย (passive) ในขณะเดียวกัน โครงสร้าง
ปฏิสัมพันธ์นี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงความมีอำนาจที่เจ้านายได้รับด้วย

ในขณะเดียวกัน ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละครต่างๆ กับคนรับใช้ก็จะมี
ความแตกต่างกันไปด้วย ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนางเอก-พระเอกที่มีต่อคนรับใช้จะ
เป็นไปในเชิงบวก คือคนรับใช้จะแสดงความนอบน้อมกับเจ้านาย ในขณะเดียวกัน
เจ้านายก็จะพูดจาสุภาพและไม่ค่อยมีการเกรี้ยวกราดดุด่าคนรับใช้ ปฏิสัมพันธ์ที่
เกิดขึ้นจะเป็นไปตามระยะห่างทางสังคม (social distance) อย่างคนรับใช้
นั้นเป็นคนเก่าแก่ เช่น พี่เลี้ยง มักใช้คำพูดที่แสดงความสนิทสนมด้วย ที่มีการนำ
เสนอเช่นนี้อาจเป็นเพราะ นางเอก-พระเอก ต้องถูกนำเสนอในภาพลักษณ์ที่ดีต่อ
ผู้ชมดังที่ได้กล่าวไว้เบื้องต้น ตัวอย่างปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น เช่น ในเจ้าสาวแสนกล
อารามกลับมาจากต่างประเทศ เมื่อเข้าบ้านมาก็ทักทายลูงสน คนรับใช้เก่าแก่
ประจำบ้าน

ลูงสน : คุณเป็นใคร

อาราม : แล้วลูงคิดว่าผมเป็นใครล่ะ

ลูงสน : (ลูงสนเพ่งมอง แล้วก็ทำหน้าหนักออก แสดงท่าดีใจ) คุณอารามจริงๆด้วย

ไชโย โตเป็นหนุ่มแล้วหล่อชะมัดเลยนะครับ ไม่นึกเลยว่าจะเจอ...

ส่วนปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างตัวอิจฉากับคนรับใช้ มักเป็นไปในทางลบ
คนรับใช้ต้องมีความนอบน้อม แต่ในทางกลับกัน ภาพลักษณ์ตัวอิจฉา ซึ่งมักเป็นหญิงแต่ง

กายจุดจุด มีอารมณ์เกรี้ยวกราด มีวาจาเผ็ดร้อน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนางอิจฉากับคนรับใช้จะสะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยตัวละครนี้ได้ดีขึ้น เช่น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแอนนิต้ากับสายบัวคนรับใช้ในบ้าน

ฉาก-แอนนิต้ากำลังแต่งหน้ารออารามมารับออกไปข้างนอก สายบัวเดินมาเห็นท่าท่าเลียนแบบ แอนนิต้าหันมามอง

แอนนิต้า : แกมายืนมายืนทำอะไรอยู่ย่นิ่งสายบัว

สายบัว : เปล่าค่ะ คุณแอน

แอนนิต้า : เปล่า แล้วแกมายืนเลียนแบบฉันทำไม

สายบัว : ไม่ใช่ค่ะคะ

ท้ายสุด ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนรับใช้ด้วยกัน จะแสดงถึงความสนิทสนมกันและเป็นพวกเดียวกัน มีสถานภาพทางสังคมเท่าเทียมกัน สิ่งเหล่านี้สื่อผ่านการใช้คำพูด คำว่า "มิง, เอ็ง, มัน" หรือการเรียกคนรับใช้ด้วยกันว่า "ลุง, ป้า, พี่" อันเป็นการเรียกนับญาติแบบไทยๆในการสนทนากัน ซึ่งต่างจากการพูดกับเจ้านายที่จะต้องใช้คำพูดที่ขยอองและสุภาพ เช่น ในเรื่องบ่วง

แม่ครัว : ระวังอีบัวแปงบ้างนะแม่บัวผึ่ง

บัวผึ่ง : ซ้าก็สอนมันทุกวัน มันไม่จำ

แม่ผาด : เตี่ยนี้ มันแต่งตัวสวยทุกวัน มันไปติดผู้ชายที่ไหนบ้างหรือเปล่าอีบัวผึ่ง

เราอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายกับคนรับใช้สามารถที่จะเป็นเครื่องบ่งบอกถึงสถานภาพและอำนาจที่แตกต่างกัน การเล่นบทบาททางสังคมมีส่วนสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรมทางสังคม เพราะการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น จะขึ้นอยู่กับพื้นฐานการคาดหมายว่าบุคคลนั้นมีฐานะสูงกว่า

เท่าเทียมกัน หรือต่ำกว่าตน การสื่อสาร การพูด จึงเป็นไปตามระยะห่างทางสังคม ซึ่งลักษณะนี้เกิดขึ้นทั้งในชีวิตจริงและในละครโทรทัศน์ (Banton and Goffman อ้างใน Goodlad, 1971) ดังจะเห็นได้จาก ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกลุ่มบุคคลที่เข้ามาติดต่อกับ ระหว่างพระเอก-นางเอก นางอิจฉา หรือคนรับใช้ด้วยกัน ย่อมมีความแตกต่างกัน

3.3) ภาษา

ลักษณะการใช้ภาษา สถานภาพ และปฏิสัมพันธ์ เป็นสิ่งที่ควบคู่กันไปเสมอ การใช้คำพูดและคำแทนตัว เป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถนำมาใช้แยกแยะบทบาททางสังคมที่มีความแตกต่างกัน คนรับใช้นั้น มักพูดกับเจ้านายด้วยคำพูดที่สุภาพและแสดงความยกย่อง ลักษณะการใช้คำพูดของคนรับใช้ สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 3

ตารางแสดงการใช้คำพูดของคนรับใช้

คำเรียกเจ้านาย	คำเรียกคนรับใช้	คำแทนตัวคนรับใช้	คำลงท้าย
คุณหนู	เรียกชื่อบ่าวโดยตรง	บ่าว (ใช้แทนตัว)	ค่ะ, ครับ
คุณ (ตามด้วยชื่อ)	แม่ (ตามด้วยชื่อบ่าว)	คนรับใช้หญิง)	(เจ้าค่ะ,
นาย (ตามด้วยชื่อ)	นัง... (นางอิจฉาเรียก)	กระผม, อิดัน	ขอรับ ใช้
คุณผู้หญิง	ยาย... (ชื่อ)	หนู	ละครย้อนยุค)
คุณท่าน , ท่าน		ใช้ชื่อตนเอง	
เรียกด้วยยศ เช่น-			
คุณหญิง ท่านเจ้าคุณ			

ในภาษาไทยนั้น มีคำที่ใช้ในการบ่งบอกฐานะทางสังคม ที่ผู้พูดจะปรับไปตามระดับความสัมพันธ์และฐานะทางสังคมของผู้สนทนาด้วย จากตาราง แสดงการเปรียบเทียบ ที่ให้เห็นถึง ความแตกต่างกันในเรื่องการใช้คำเรียกระหว่างเจ้านายและคนรับใช้ ผู้เป็นเจ้านายสามารถที่จะเรียกชื่อคนรับใช้ได้โดยตรง ในขณะที่เดียวกัน คำเรียกเจ้านายนั้นล้วนมีนัยยะที่บอกลึถึงอำนาจและฐานะทางสังคมที่สูงกว่าผู้พูดทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็น "คุณ..." "ท่าน" หรือ "คุณผู้หญิง"

นอกจากนี้ ลักษณะการเรียกและ คำนำหน้านาม ยังเป็นสิ่งที่ชี้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครด้วย การเติมคำนำหน้าอย่าง แม่..., ยาย... ถูกใช้ในกรณีที่คนรับใช้นั้นมีอาวุโสมากกว่า หรือเป็นคนสนิทสนมกัน เช่นที่ทับทิมเรียกพี่เลี้ยงว่า "ยายเสม" คุณหญิงปรงทองเรียก แม่แม่ั้น ในพรพรมอลเวง ฯลฯ ในทางตรงข้าม คำว่า "นิง..." ที่มีนัยแห่งการดูถูก ซึ่งผู้เรียกมักเป็นนางอิจจา เป็นต้น

การสร้างการรับรู้บทบาททางสังคมและภาพเหมารวม

การสร้างการรับรู้บทบาททางสังคมที่เกิดขึ้นในละครโทรทัศน์ไม่ได้เกิดขึ้นจากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง ทั้งลักษณะตัวละคร วิธีการนำเสนอองค์ประกอบในเรื่องการแต่งกาย โครงสร้างปฏิสัมพันธ์ และภาษาที่ใช้ สิ่งเหล่านี้ทั้งหมดล้วนเป็นสัญลักษณ์ (symbol) ที่ถูกนำมาใช้ เพื่อสร้างการรับรู้บทบาททางสังคมของตัวละครคนใช้

สัญลักษณ์ ที่เห็นได้อย่างเด่นชัดภายนอกอย่าง เครื่องแต่งกาย รูปร่างหน้าตา เป็นสิ่งแรกที่ถูกนำมาใช้เพื่อให้เกิดการแยกแยะบทบาทระหว่างเจ้านายกับ

คนรับใช้ ภาพลักษณ์ของเจ้านายมักมีรูปร่างหน้าตา และบุคลิกภาพที่ดี สง่างาม การแต่งกายของเจ้านายที่สง่างามหรือหรูหรา จะถูกนำเสนอตัดกับภาพของคนรับใช้ที่มีหน้าตาธรรมดา แต่งกายดูซอมซ่อ หรือสวมแบบฟอร์ม

ปฏิสัมพันธ์และภาษาที่ใช้ ก็เป็นประเด็นรองลงมาที่สามารถนำมาใช้บอกความเป็นเจ้านายหรือคนรับใช้ โครงสร้างปฏิสัมพันธ์ เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงอำนาจของคนนั้น ไม่ว่าจะเป็นการออกคำสั่ง การให้คำอนุญาต การตำหนิ ล้วนบอกฐานะทางสังคมที่สูงกว่าระหว่างผู้สนทนา ในทางกลับกัน ลักษณะนิสัยและทัศนคติของคนรับใช้ เป็นสิ่งที่นำมาบ่งบอกบทบาททางสังคมได้ยาก เพราะต้องผ่านการสื่อความหมายด้วยภาษาท่าทางการแสดง

บทบาททางสังคมจะเป็นไปตามความคาดหวังโดยกลุ่มคน หรือของสังคม การนำเสนอของคนรับใช้ในละครโทรทัศน์ก็เช่นกัน บทคนรับใช้ถูกนำเสนอแสดงในลักษณะคนที่มีฐานะต่ำกว่า เป็นผู้ไร้อำนาจ ต้องแสดงความนอบน้อม เชื่อฟังเจ้านาย ส่วนบทบาทของเจ้านาย ถูกนำเสนอในฐานะผู้ให้ความอุปถัมภ์และมีอำนาจที่จะชี้ขาดความเป็นไปในบ้านและคนรับใช้

การสร้างภาพเหมารวมระหว่างบทคนรับใช้และบทเจ้านายเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่พบในละครโทรทัศน์ การเหมารวมเกิดจากการที่ผู้ผลิตรายการคาดหมายว่ากลุ่มตัวละครคนรับใช้ หรือคนที่เป็นเจ้านายควรจะเป็นอย่างไร การนำเสนอตัวละครไม่ว่าจะเป็นการตัดผู้แสดง การแต่งตัว ฉากการปรากฏตัว ตลอดจนท่าทางการแสดงต่างๆ ล้วนเป็นไปตามที่ผู้ผลิตคิด ตัวละครคนรับใช้จึงถูกนำเสนอเป็นภาพเหมารวมมากกว่าจะสอดคล้องกับในชีวิตจริง